

Gud, verden og håpet: Innføring i kristen dogmatikk
Harald Hegstad
Luther Forlag, 2015
291 sider

Anmeldt af **Asger Chr. Højlund**

Harald Hegstad skrev i sin tid disputats om teologien hos den markante luthersk-konfessionelle docent og siden professor i systematisk teologi ved Menighedsfakultetet (MF) i Oslo fra 1945 til 1976, Leiv Aalen, (*Trancendens og inkarnasjon: Troserkjennelsens problem i Leiv Aalens teologi*, Oslo 1993). I flere år har Hegstad været ansat inden for praktisk teologi og har her ikke mindst beskæftiget sig med kirkesociologiske studier i spændingsfeltet mellem empiri og dogmatik, med flere vægtige bogudgivelser. I dag er han så selv professor i systematisk teologi ved MF i Oslo. Det er ikke mindst i den egenskab, han har udgivet denne indføring i dogmatikken. Den er tydeligvis målrettet studenter på bachelorstudiet.

Bogens opbygning er klassisk, med et indledningskapitel om dogmatikken som fag (25 sider) efterfulgt af et kapitel om, hvordan vi kan vide noget om Gud - hvor andre af de klassiske indledningsspørgsmål til dogmatikken, nemlig spørgsmålene omkring

åbenbaring, Bibel og bekendelse, behandles (30 sider). Det sidste klassiske indledningstema, forholdet til filosofi og andre religioner, tages først, og kun kort, op i begyndelsen af det følgende kapitel »Hvem er Gud?« (28 sider), som i øvrigt handler om treenighedslæren og læren om Guds egenskaber. Herfra udfoldes troens indhold ved hjælp af kapitlerne 4: »Verden, mennesket og det onde«, 5: »Jesus«, 6: »At få del i frelsen - Helligåndens gerning«, 7: »Nådemidlerne«, 8: »Kirken – frelsens fællesskab« og endelig 9: »Håbet« (alle på ca. 30 sider, med undtagelse af kapitlet om kirken, som fylder 16 sider).

Denne klassiske opbygning og tydelige tilrettelæggelse på at være en lære- eller pensumbog skal ikke forlede nogen til at tro, at det bare drejer sig om en bevidstløs affiring af lærestof. Selv om det virkelig er en bog, der er anlagt på at komme igennem de dogmatiske temaer og termer - mængden af klassiske og grundlæggende begreber, der tages op og udfoldes inden for

den begrænsede plads, er imponerende – bliver man igen og igen slået af, hvor meget det fremtræder som forfatterens egen udfoldelse. Det viser sig ikke mindst i den rækkefølge, de enkelte lærepunkter og begreber udfoldes i. Ofte kommer de i en anden rækkefølge og sammenhæng, end man havde forventet. Vi har allerede set en antydning af det i den måde, indledningen er bygget op på. Hvor andre fremstillinger ville have samlet alle indledningsspørgsmål under ét (»Prolegomena«), er de her spredt ud gennem de første tre kapitler. Det betyder for det første, at vi hurtigt kommer i gang med selve trossstoffet. For det andet betyder det, at opmærksomheden skærpes. Det anliggende, der ligger i de dogmatiske termer, kommer til at stå tydeligere. Sådan er det også på detailplan, i opbygningen af de enkelte afsnit. Den klare og reflekterede progression i argumentationen og i behandlingen af temaerne viser, at det her på ingen måde er en bevidstløs gengivelse af et obligatorisk stof, men en systematisk, velgennemtænkt udfoldelse. Klarhed og præcision er en af bogens store styrker.

En anden positiv ting ved bogen er den plads, det bibelteologiske stof får. Hegstad begynder typisk udfoldelsen af de enkelte temaer med et rids over det bibelske materiale. Selv om det er kort, er det kyndigt – til tider drejer det sig næsten om små bibelteologiske kompendier. Men han nøjes ikke med at bruge Bibelen som et springbræt for den videre udfoldelse. Den videre udfoldelse består typisk i et teologihistorisk rids, hvor Luther og bekendelsesskrifterne ofte spiller en vigtig rolle, efterfulgt af en drøftelse af de afgørende

og nutidige problematikker, der knytter sig til de pågældende temaer. Selv om der også i denne drøftelse indgår præsentationer af positioner inden for nyere teologi og resultater af de seneste økumeniske samtaler, er det også her, Hegstad selv træder på banen. Det gør han blandt andet ved ikke så sjældent at anføre centrale bibelske sammenhænge til støtte for sin forståelse. Det er helt klart i disse sidste afsnit, Hegstad bliver mest spændende – de indledende bibelteologiske og teologihistoriske præsentationer er kyndige og nyttige, men uden den store dybdebering. Det er fint og forbilledligt, at han også lader Bibelen spille en rolle her.

Ifølge bogens indledning skiller denne indføring sig ud i forhold til sine forgængere ved for det første at anlægge et bevidst økumenisk perspektiv på fremstillingen og for det andet ved et »livstolkningsspektiv«, det vil sige ved at forstå den kristne tro som noget, der repræsenterer en bestemt tolkning af virkeligheden, noget der betyder, at den faglige beskæftigelse med troen ikke foregår i et lukket trosrum, men i en samtale med den erfaring af virkeligheden, som alle mennesker har. Den første ændring kan meget vel blandt andet hænge sammen med den ændring, der skete med MF, da man for nogle år siden indgik samarbejde med flere andre kirkesamfund omkring præsteuddannelsen. Den anden ændring afspejler blandt andet den betydning, den tyske teolog Wolfhart Pannenberg tydeligvis har fået ved norsk MF som den vigtigste af de teologer, man henter inspiration fra, når det drejer sig om at definere og forsvare teologiens formål og videnskabelighed.

Selv om jeg er helt med på, at vi i dag er rykket tættere på andre kirker og ikke kan blive ved med at drive teologi, som om de andre ikke eksisterede, skal jeg ikke skjule, at denne profilering vakte en vis uro hos mig. Man hører let i det et signal om, at dogmatikken ikke mere skal drives på basis af et klart trosfundament, men mere skal have karakter af en åben samtale. Ikke mindst ordet livstolkning og anførelsen af Pannenberg som en vigtig inspirationskilde til det kan få en til at frygte det. For selv om Pannenberg ikke har forladt hverken Bibel eller kristen tradition som grundlag for dogmatikken, fører hans optagethed af at argumentere for troen inden for vor egen tids forståelse efter min mening alt for ofte til, at dogmatikken mere får karakter af filosofiske og åndshistoriske udredninger end egentlige udfoldelser af troen. Det samme lægger selve termen »livstolkning« op til. Horisonten for udlægningen bliver den almene forståelse, sådan som det i ekstrem grad blev i Sverige, da man som reaktion på filosofen Ingemar Hedenius' kritik af teologien som uvidenskabelig omdøbte dogmatikken til »livsåskådningsvevstetenskap«. Teologien skulle alene beskæftige sig med at beskrive en foreliggende størrelse, ikke at begrunde og udfolde den på en trosmæssig basis.

Bogens indledningskapitel formår ikke helt at mane denne uro i jorden. Jeg savner her en hel del af den frimodige bevidsthed om at tænke og tale ud fra en åbenbaring, som man finder hos nyere teologer som for eksempel Stanley Hauerwas og andre, der som ham mere lader sig inspirere af Karl Barth (uden at deres tilgang nødvendigvis

bare skal overtages). Men når man så kommer i gang med bogens udfoldelse af troens indhold, bliver man klar over, at helt så »pannenbergsk« var det nok ikke ment. Den livstolkningmæssige vinkel på stoffet optræder her mest i form af korte indledninger til de enkelte kapitler eller hovedafsnit, der anfører de tanker, mennesker i al almindelighed eller andre religioner eller livsanskuelser gør sig om de enkelte tematikker. De optræder her mest som et bagtæppe for udfoldelsen af troen på basis af Bibel og bekendelse, end som en tilværelsesanskuelse, man føler sig forpligtet på at argumentere over for. Fremstillingen har grundlæggende troen som kilde og udgangspunkt. En sådan brug af livstolkningstilgangen ser jeg ikke noget problem i, tværtimod. Det er godt at minde om, at den kristne tro har noget at sige om ting, andre også tumler med. At jeg så stadig ikke kan lide ordet livstolkning om det dogmatiske arbejde, og synes, at det er lidt misvisende at bruge det som fortegn for denne dogmatik, er en anden ting.

På et enkelt punkt (og nogle vil muligvis kunne finde flere) griber denne åbne horisont dog afgørende ind i forståelsen af troens indhold, nemlig når Hegstad, i stil med Pannenberg, afviser at tale om en første urtilstand og gudbilledlighed og i stedet forstår urtilstanden som en markering af målet for os mennesker, med Jesus som en foregribelse af det. Det er klart, at det bliver svært at fastholde en reel urtilstand, når man, som også jeg, ikke mener, at der er grund til at betvivle naturvidenskabens forståelse af jordens alder. Men at afvise en urtilstand er for

mig at se ikke bare en detalje, men et opgør med selve den bibelske grundfortælling: skabelse, fald og genrejsning, som næsten ikke kan undgå at gribe ind i grundforståelsen af Kristi gerning og denne verdens fuldendelse. Det kan man så ikke sige, at den gør her – Hegstad er klart klassisk i sin forståelse af virkeligheden og konkretheden i inkarnationen, opstandelsen og fuldendelsen. Men faren for en underminering af det til noget, der kun handler om åndelighed og hinsidighed, er der.

Når det gælder den anden profilering, den økumeniske, betyder det ikke, at vi her får en kirkeligt neutral fremstilling af troen. Det reformatoriske stof fylder som sagt en hel del. Det er det selvfølgelig omdrejningspunkt i den teologihistoriske udfoldelse, hvor det er relevant. Bogen er tydeligvis skrevet inden for en sammenhæng, hvor luthersk tro er den dominerende. Den økumeniske vinkel viser sig mest derved, at de økumeniske samtaler spiller en vigtig rolle i den nutidige bestemmelse af troens indhold (hvor dette temamæssigt er relevant). På den

måde afspejler bogen den opbygning af dogmatikundervisningen, som også kendetegner undervisningen på MF i Aarhus. Og den er bestemt relevant og nyttig – og fører blandt andet til, at det ikke bare bliver filosofi og naturvidenskab, man relaterer den kristne tro til – som det gerne var i liberalteologiens glansperiode – men andre trospositioner. Dogmatikken bliver på den måde mindre filosofisk og mere kirkelig.

Man må dog sige, at Hegstads brug af disse økumeniske samtaler for tit ender med åbne spørgsmål eller med en accept af de enigheder, der er opnået igennem disse samtaler, som samtalerne med katolikkerne om retfærdiggørelseslæren, eller med de reformerte om nadver og kristologi, eller i Kirkenes Verdensråd om dåb, nadver og embede.

Det er på den måde en fremstilling, der i mine øjne både rummer styrker og svagheder. Styrken er den overlegne, sikre og pædagogisk klare fremstilling og drøftelse. Svagheden er, at profilen indimellem bliver lidt for svag.